

УДК 338.48-6:7/8(477.83)

Валентина Лабарткава

*викладач, аспірант кафедри туризму,
Львівський державний університет
фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів*

ГЕОПРОСТОРОВЕ ПОШИРЕННЯ САКРАЛЬНИХ ОБ'ЄКТІВ ТУРКІВСЬКОГО РАЙОНУ

Сакральні об'єкти є невід'ємною складовою частиною розвитку туризму на Турківщині як один із засобів приваблення туристів до культури, традицій та побуту бойків. Район розміщений на південному заході області, у географічній зоні Українських Карпат із висотами 500–1400 м над р.м. Його поверхню утворюють такі гірські масиви: низькі – Верхньодністровські Бескиди (у верхній течії Дністра) та Турківська Верховина, середні – Сколівські Бескиди і Верховинський Вододільний хребет, на якому неподалік від села Верхне Гусне є найвища вершина Львівщини – Пікуй (1408 м над р.м.). Найбільші річки – Дністер (тут розташовані його витоки), Стрий, Сян [3].

У районі наявні 262 сакральні споруди (церкви, костели, дзвіниці, каплиці, монастир та синагога). До Державного реєстру нерухомих пам'яток України введено 13 пам'яток архітектури місцевого значення та 27 – національного. Під час засідання 37-ї сесії Комітету всевітньої спадщини ЮНЕСКО у Камбоджі «Дерев'яні церкви Карпатського регіону України» одностайно внесено до Списку всевітньої спадщини ЮНЕСКО ансамбль пам'ятки архітектури 1838–1902 рр. церкви Собору Пресвятої Богородиці в с. Маткові Турківського району [1].

Сакральні пам'ятки окремих туристичних об'єктів Турківського району досліджували В. Слободян, Я. Тарас, Ю. Городиський, В. Вечерський та ін., як одну зі складових частин туристичного потенціалу району – В. Димочкіна, Т. Коберниченко, Л. Безручко та ін. Однак недостатньо дослідженим залишається геопросторове поширення сакральних споруд у Турківському районі. Такі дослідження дають змогу більш комплексно підійти до вдосконалення наявних та розроблення нових туристичних маршрутів.

1. **Церкву Собору Пресвятої Богородиці у с. Маткові** (1, рис. 1) споруджено 1838 року й нині вона входить до списку світової спадщини ЮНЕСКО. Церква тризруба, триверха, належить до храмів бойківського типу. Квадратні зруби (нава ширша) розташовані по осі захід–схід. Обабіч вітваря прилягають невеликі прямокутні ризниці. Основні об'єми завершують восьмибічні верхи над навою з п'ятьма заломами, а над вітварем і бабинцем – з чотирма заломами, що увінчані шоломовими банями з маківками і хрестами. Оперізує церкву піддашся, оперте на східчасті виступи вінців зрубів, під яким на західному фасаді влаштований засклений ганок. Стіни підопасання, надопасання і заломів шальовані вертикально дошками й лиштвами.

2. Ще однією пам'яткою архітектури національного значення є **дерев'яна дзвіниця церкви Собору Пресвятої Богородиці (Святого Димитрія)** (2). Вона зведена 1924 року, у плані триярусна, квадратна, з балконом на другому ярусі. Дзвіниця вкрита наметовим дахом із колосниковою галереєю над ним. Будував цю сакральну споруду майстер Михайло Веклич.

3. У **сміт Борині** (3) у 1877–1879 роках було споруджено мурований однефний **римо-католицький костел Святого Роха**. 1965 року святиню повністю знищили, від неї залишився тільки фундамент. У 1939 році було розпочато будівництво однефної мурованої святині, яке через війну не було завершено. У 40-х роках недобудований храм стали використовувати як кінотеатр, а в першій половині 90-х років його будівлю передали греко-католикам.

4–5. **Дерев'яна церква Собору Пресвятої Богородиці** (4) (1788–1791 років) та її **дзвіниця** (5), яка датується початком XVII століття, у **с. Верхня Яблунька** входять до реєстру пам'яток архітектури національного значення. **Храм Собору Пресвятої Богородиці** – це дерев'яна будівля, яка належить до оригінальних церков бойківського типу. Складається з гранчастого вітваря, широкої квадратної нави та вужчого квадратного бабинця. До нави прилягають великі, квадратні в плані крилоси, що загалом створюють враження хрещатої церкви. Під піддашсям підвішено багато знищених часом ікон, які походять з колишніх вже сіл Тарнави Нижньої, Тарнави Вижньої, Буківця, Динячого та ін. **Дерев'яна дзвіниця церкви Пресвятої Богородиці** у плані квадратна, триярусна, вкрита пірамідальним наметовим дахом.

На другому її ярусі колись була каплиця, оточена відкритою (тепер зашальованою) аркадою.

6–7. Іншими двома об'єктами, які внесені до реєстру пам'яток архітектури національного значення, є *мурована церква Різдва Пресвятої Богородиці* (6) XVI–XVIII століть і *дерев'яна дзвіниця церкви Різдва Богородиці* (7), що датована 1899 роком.

8. Церква Святого Миколая в м. Турці (8) 1739 року є пам'яткою архітектури національного значення. Розташована у долині, на півострові, утвореному р. Литмір, на цвинтарі. Це тризрубна, триверха будівля бойківського типу, поставлена зі смерекового дерева. Більша нава і менший бабинець квадратні в плані, а рівноширокий бабинцю вівтар – гранчастий. Нава і вівтар завершені восьмибічними наметами на восьмерикових верхах із двома заломами. Зберігся різьблений дерев'яний іконостас із червоним тлом і золоченою різьбою та іконами з 1739 року. У церкві зберігаються мощі рівноапостольного князя Володимира Великого, святих Димитрія Ростовського, Феодосія Чернігівського, преподобних Лаврентія Чернігівського, Івана Корнянського, Миколая Іскровкорського, мученика Федора Тирона.

9. Синагогу в м. Турці (9) уперше згадано в документах середини XIX ст. Побудована в стилі романтичного модерну, була вкрита традиційним «карпатським дахом». Низка дослідників відносять синагогу в Турці до класичного галицького стилю єврейського будівництва. Сьогодні в приміщенні синагоги функціонує столярна майстерня.

Як показують проведені дослідження, Турківський район має велику кількість унікальних сакральних споруд, які розміщені рівномірно районом. Картосхему геопросторового поширення сакральних споруд можна використати для складання не лише туристичних маршрутів Турківського району, а й для прокладання майбутніх екологічних маршрутів цим районом та для сприяння активізації туристичних потоків.

Список використаних джерел

1. Дерев'яні церкви Карпат внесли до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО [Електронний ресурс] – Режим доступу: [<https://www.unian.ua/culture/803399-derevyani-tserkvi-karpat-vnesli-do-spisku-vsesvitnoji-spadschini-yunesko.html>].

2. Городиський Ю. Я. Геопросторова організація паломництва у Львівській області : дис. ... канд. географ. наук : 11.00.02 / Городиський Юрій Ярославович. – Львів, 2018. – 322 с.

3. Турківський район [Електронний ресурс] – Режим доступу [[https://www.wikiwand.com/uk/ Турківський_район](https://www.wikiwand.com/uk/Турківський_район)].

4. Слободян В. Церкви Турківського району / В. Слободян, – Львів, 2003. – 200 с.